

DE LA SĂRBĂTOAREA NAȘTERII DOMNULUI LA SĂRBĂTOAREA „ANUL NOU” – DECONSTRUCȚII ALE OBICEIURILOR DE IARNĂ REFLECTATE ÎN PRESA DIN RSSM

DOI: 10.5281/zenodo.4269528

CZU: 398.332.4(478):070(091)

Doctorandă **Mariana RUSU**

E-mail: marinarusu202@gmail.com

Universitatea de Stat din Moldova

FROM THE CHRISTMAS CELEBRATION TO THE “NEW YEAR” CELEBRATION – DECONSTRUCTIONS OF WINTER HABITS REFLECTED IN THE MSSR PRESS

Summary. The changes that took place after the establishment of the communist regime generated a reevaluation of the values and essence of the winter holidays. Between 1940 and 1987, winter calendar customs were dominated by communist ideology and the successive liquidations of popular religious traditions. Based on the politico-cultural ideology of Moscow, the strategy “new man training” began with the deconstruction of the traditional system of holidays and symbols and continued with the construction of a new system, with meanings and values strongly related to the ideological constructions of the regime. The customs and traditions that are practiced during the winter holidays are presented selectively, with priority given to those that take place on New Year’s Eve. The celebration of Christmas has been replaced by New Year’s celebrations. The functional changes that took place in the structure of traditional winter customs are products built in accordance with the ideological expectations of the time, proposing a different image of the past and ancient customs. In this socio-political context, the press was used as the main tools for establishing Soviet ways of celebrating and perceiving the winter holidays.

Keywords: calendar customs, Christmas, communism, propaganda, censorship, new traditions, Moldovan Soviet Socialist Republic.

Rezumat. Schimbările care s-au produs după instaurarea regimului comunist în RSSM au generat o reevaluare a valorilor și a esenței sărbătorilor de iarnă. Între anii 1940 și 1987, obiceiurile calendarului de iarnă au fost dominate de ideologia comunistă și de lichidarea succesivă a sărbătorilor creștine și a tradițiilor populare pe care o urmărea aceasta. Bazată pe politica culturală a Moscovei, strategia de „formare a omului nou” a demarat cu deconstrucția sistemului tradițional de sărbători și simboluri existente și a continuat cu edificarea unui nou sistem, cu semnificații și valori puternic legate de construcțiile ideologice ale regimului totalitar comunist. Obiceiurile și tradițiile care se practicau de secole în timpul sărbătorilor de iarnă sunt prezentate selectiv, dându-se prioritate celor din ajunul Anului Nou. Sărbătoarea Crăciunului a fost înlocuită astfel cu cea de Anul Nou. Schimbările funcționale produse forțat în structura obiceiurilor tradiționale de iarnă consună cu așteptările ideologice ale vremii, oferind o imagine distorsionată a trecutului. În acest context socio-politic, presa a fost utilizată ca unul dintre instrumentele principale de promovare și înrădăcinare în conștiința colectivă și în viața de toate zilele a sărbătorilor de iarnă de model sovietic.

Cuvinte-cheie: obiceiuri calendaristice, Crăciun, Anul Nou, presă, comunism, propagandă, cenzură, tradiții noi, RSSM.

În cultura și spiritualitatea poporului nostru, iarna, cu întregul ei ciclu de sărbători și tradiții, prin amploarea, varietatea și semnificația obiceiurilor, este cea mai relevantă perioadă de manifestări populare și tradiționale care încep în Postul Crăciunului, la 28 noiembrie (stil vechi), și se încheie cu Sfântul Ion, la 21 ianuarie. Inerente sărbătorilor de iarnă sunt, în primul rând, obiceiul colindatului, al uratului, al semănatului de Anul Nou și al sfințirii apei de Bobotează. În folclorul național, obiceiurile calendaristice de iarnă, înscrise în sfera comportamentului social, reprezintă un ansamblu de manifestări sincretice cu text, cântec, mimică

și dans, cu funcții multiple legate intrinsec de Nașterea Domnului Isus Hristos și Anul Nou, transmise și păstrate din generație în generație. Din moși-strămoși, Crăciunul a constituit o sărbătoare importantă de familie consemnată cu sfințenie și grijă.

Schimbările intervenite în gândirea social-politică în prima jumătate a secolului al XX-lea s-au răsfrânt și asupra obiceiurilor calendaristice de iarnă. Pentru societatea moldovenească, anexarea la URSS a însemnat un parcurs istoric anevoios, marcat de incertitudini, provocări și resemantizări ale valorilor culturale și naționale. Formarea Republicii Socialiste Sovietice

Foto 1. Secvențe ale prieteniei popoarelor în „Malanca” (versiunea contemporană), „Moldova”, nr. 12, 1975 (legenda este preluată din revistă).

Moldoveniștii a declanșat procese care au lăsat urme adânci atât în spiritualitatea populară, cât și în mentalul colectiv. Perioada de după 1940, care a preluat mesajul odioasei „revoluții culturale și formării omului nou”, s-a concentrat pe distrugerea tradițiilor naționale, inclusiv a obiceiurilor de iarnă, și transpunerea lor într-o dimensiune ideologizată. În plus, industrializarea, migrarea masivă de la sat spre oraș a schimbat drastic stilul de viață, provocând dispariția treptată a unor elemente culturale tradiționale.

Cronologic, demersul nostru de cercetare se înscrie în limitele 1940–1988. Conștientizăm faptul că perioada pe care o cercetăm pare un segment temporal prea extins pentru o asemenea lucrare. Dar orice limitare a acestuia nu ne-ar permite să înțelegem în ansamblu scopurile, mijloacele și formele pe care le-au îmbrăcat tradițiile și obiceiurile calendaristice în Moldova Sovietică. În altă ordine de idei, studiul tradițiilor și obiceiurilor trebuie realizat în legătură inseparabilă cu procesul istoric și cu particularitățile sale, mai ales în contextul în care regimul comunist s-a manifestat în trei etape distincte, care au influențat în mod direct evoluția obiceiurilor calendaristice. Din aceste considerente, ne-am asumat un segment cronologic atât de vast.

În primă etapă, obiceiurile calendaristice de iarnă au fost dominate de ideologia comunistă și de lichidarea succesivă a tradițiilor populare religioase. Bazată pe politica culturală a Moscovei, strategia de formare a „oamenilor noi” a început cu deconstrucția sistemului tradițional de sărbători și simboluri și a continuat cu edificarea unui sistem nou, cu semnificații și valori puternic legate de construcțiile ideologice ale regimului.

Astfel, în RSSM, o parte a moștenirii etno-folclorice a fost declarată reacționară, iar multe obiceiuri

și tradiții au fost interzise. Tradițiile populare erau în permanență renegate, fiind calificate ca „reminiscențe dăunătoare în conștiința maselor”. În contextul dat, începe cea de-a doua etapă, în care, prin inventarea și instituționalizarea tradiției s-a încercat distrugerea dimensiunii vii a culturii populare. Un exemplu în acest sens constituie „variantele contemporane” a obiceiului „Malanca”, care reprezintă o denaturare și o transpunere a vechiului obicei: protagoniștii poartă costume stilizate, cu însemne politice și militare: stema URSS, stemele republicilor URSS – în ideea legitimității „prieteniei popoarelor sovietice” (foto 1).

Puterea sovietică nu s-a limitat doar la manipularea tradițiilor populare prin folclorizare, ci la crearea unor noi, ridicând din temelii un întreg sistem ceremonial numit „sistemul socialist de ceremonii și sărbători”. Acestea, în accepția regimului, erau „o parte componentă a culturii noastre spirituale, care exprimă caracterul ei național. Ele joacă un rol deosebit în educația politică a maselor în spiritul patriotismului sovietic, internaționalismului și devotamentului față de idealurile comuniste; contribuie la confirmarea valorilor spirituale, la formarea concepțiilor materialiste, la dezvoltare armonioasă a personalității. Importanța noilor tradiții constă în faptul că ele sunt strâns legate de activitatea obștească a omului truditor, proslăvesc munca lui creatoare, succesele colectivului” [1].

În contextul celor expuse mai sus, s-ar părea că schimbarea este o mișcare firească a timpului și corespunde teoriilor etnografice care tratează obiceiurile și tradiția drept fenomene dinamice și adaptabile contextului. Doar că, în cazul noilor tradiții făurite de regim, schimbarea se vrea mult prea rapidă și bruscă. În această situație schimbarea este opusă tradiției, pentru

Figura 2. „Primiți urătorii” - La fereastră actori ai teatrului Luceafărul din capitală. Foto: E. Semionov. Coperta revistei „Femeia Moldovei”, nr. 12 (300), decembrie 1976 (legenda este preluată din revistă).

că „ruptura este atât de mare încât noul nu poate fi văzut ca fiind o adaptare inovativă a vechiului” [2, p. 395].

Dependența sistemului de tradiții de fenomenele socio-politice, interacțiunea și impactul ideologiilor, a mediului și contextului socio-cultural, a influențat orientările axiologice și valorile colectivităților. Toate aceste „înnoiri” trebuiau să actualizeze imaginea „viitorului comunist”, să transforme o realitate fictivă promisă într-una palpabilă, credibilă și să consolideze sentimentul apartenenței și participării la o colectivitate omogenă, numită „națiunea socialistă”. Deconstrucția tradițiilor pornește dintr-o logică marxist-leninistă subordonată principiilor ideologiei și metodologiei materialismului istoric. Acest proces urmărește întreruperea firului logic al tradiției, a însăși ideii de primordialitate și apartenență etnică. Odată cu dispariția sensurilor „vechi”, imuabile, dispare însuși principiul legăturii, al privilegiilor pe care o normă socială îl acordă valorilor naționale.

În paradigmă sovietică, presa devine un instrument de propagandă a ideologiei comuniste, jucând un rol important în promovarea „noilor tradiții și obiceiuri”. Concepută ca formă de exercitare și de legitimare a puterii, instrument menit să modeleze gândirea și comportamentul indivizilor, presa a devenit o arena de luptă împotriva adversarilor ideologici. Astfel, presa sovietică și-a construit un sistem propriu de valori. Prin funcțiile și atribuțiile care i s-au atribuit, ea a influențat semnificativ într-un mod distorsionat modelarea, remodelarea, crearea, re-crearea și, în final, perpetuarea convingerilor și imaginilor despre lume, modele de comportament social și cultural. Reflectarea tradițiilor în paginile ziarelor nu este doar o

simplă prezentare, ci și un lung proces de punere în formă, de punere în scenă și de producere de sens.

Pe întreaga sa durată, regimul totalitar a folosit tradiția ca instrument de educație ideologică, a tratat-o ca pe un mecanism de legitimare a puterii, în aceste condiții partidul comunist asumându-și rolul de a construi propria mitologie și tradiție națională în jurul conceptelor-cheie utilizate de propaganda sovietică. Or, totul urma să corespundă moralei și principiilor comuniste. Etnologia, ca și alte domenii de activitate, trebuia „să fie strâns legată de sarcinile practicii construcției socialismului și a comunismului” și să fie ghidată de „principiile ideologiei și metodologiei materialismului istoric” [3, p. 115].

Miza demersului nostru este reconstituirea modalităților în care tradițiile și obiceiurile populare de iarnă au fost proiectate în presa postbelică, una profund ideologizată și cenzurată. Conștientizăm, de asemenea, că studiul și analiza presei nu ne va oferi un material amplu, de substanță, dar ne poate oferi totuși perspectivele în care sărbătorile de iarnă au fost prezentate în paginile ziarelor și revistelor.

Abordarea problematicii obiceiurilor calendaristice de iarnă de către presă transpune maniera de concepere, configurare și problematizare a conștiinței naționale, astfel încât interpretarea lor relevă în ce măsură sistemul de tradiții și obiceiuri este perceput ca un construct ideologic. Problematizarea aspectelor respective implică identificarea motivațiilor configurației acestora și a impactului pe care îl au asupra comportamentului social, reprezentările fiind mediate de imagini construite contextual. Analiza acestor documente completează cunoștințele despre evoluția și dinamica obiceiurilor calendaristice de iarnă, dezvăluind în același timp o realitate complexă, pe alocuri paradoxală, departe de a putea fi considerată drept cunoscută și aprofundată.

Pentru a avea o imagine de ansamblu a modului în care diverse publicații din RSSM au reflectat în paginile lor problematica obiceiurilor calendaristice, ne-am propus să le selectăm pe cele care să încadreze toate segmentele de vârstă și interese. Un alt criteriu important a fost durata aparițiilor în timp a acestor publicații, fiind selectate cele care au avut o apariție continuă pe întreg segmentul cronologic indicat.

Astfel, ca bază pentru studiul nostru am selectat: ziarul „Moldova Socialistă” – organul Comitetului Central al Partidului Comunist al Moldovei, al Sovietului Suprem și Sovietului de Miniștri al RSS Moldovenești, apare de șase ori pe săptămână. Deși sub raport cantitativ materialele cu caracter etnografic relevante pentru studiul nostru sunt reduse, comparativ cu alte publicații, a fost important să-l examinăm; „Femeia Moldovei” – revistă lunară, social-politică și literar-ar-

tistică, publicație a Editurii Comitetului Central al Partidului Comunist din RSS Moldovenească, apare o dată pe lună; „Tinerimea Moldovei” – gazetă republicană, organul Comitetului Central al ULCTM, apare de trei ori pe săptămână; „Literatura și arta” – gazetă republicană, organ al Uniunii Scriitorilor din Moldova și Ministerului Culturii al RSSM, apare o dată pe săptămână; „Viața satului” – gazetă republicană a Comitetului Central al PCM, apare de trei ori pe săptămână; „Cuvântul comunist” – gazetă raională, organul Comitetului raional Telenești al PC al Moldovei și Sovietului raional de deputați ai oamenilor muncii, apare de trei ori pe săptămână.

Toate publicațiile erau devotate „liniei partidului” și foloseau aceeași abordare și limbaj cu unele deosebiri în funcție de profilul său. În acest context sociopolitic, presa a fost utilizată drept instrument principal al propagandei de partid și de stat, atribuindu-i-se „un rol colosal în educarea norodului în duhul comunismului” [4, p. 1], fiind „cea mai puternică armă politică și organizatorică a partidului bolșevic” [4]. Presa a devenit, astfel, instrumentul prin care s-a realizat, pe de o parte, diluarea așa-zisei ordini anterioare, pe de alta construirea și consolidarea noii societăți socialiste.

Analizând colecțiile de ziare și reviste am sintetizat câteva teme majore a căror prezență în discursul media a fost oarecum constantă pe întreaga perioadă cercetată. De-a lungul timpului au fost publicate articole semnate de etnologi, candidați în științe istorice ori filologice care aveau ca scop să demonstreze „proveniența și esența reacționară a Crăciunului/Nașterii lui Isus Hristos”, renegarea și condamnarea obiceiurilor religioase, importanța sărbătoririi Anului Nou [5; 6; 7; 8]. Interesul presei pentru obiceiurile calendaristice de iarnă a fost unul constant, acest subiect regăsindu-se în paginile ziarelor și revistelor de cel puțin două ori pe an, în fiecare număr. În presa scrisă apăreau articole cu ocazia sărbătorilor de iarnă care evocau anumite obiceiuri, texte poetice rituale etc. [9; 10; 11; 12; 13; 14]. An de an, în numerele din ianuarie erau publicate texte de *Hăituri*, *Plugușor*, *Urare de Anul Nou* și imagini respective, în acest sens, ziarul „Moldova Socialistă”, fiind cel mai concludent exemplu. Această practică este preluată și de „Femeia Moldovei”, „Cultura”, „Literatura și arta” etc. (foto 2; 3)

Mutațiile funcționale care au avut loc în structura obiceiurilor tradiționale de iarnă reprezintă produse generate în conformitate cu așteptările ideologice ale timpului, propunând o altă imagine asupra trecutului și a obiceiurilor străvechi. Ca produse ale unor procese politice, acestea vin să consolideze nevoia de localizare și legitimare a puterii: ancorarea spațială în „societatea moldovenească sovietică” și de identificare: individua-

Figura 3. Semănătorii. „Femeia Moldovei”, nr. 1, 1981 (legenda este preluată din revistă).

lizarea culturii „moldovenești” și integrarea ei în „marea cultură slavă”.

Deconstrucția sărbătorilor de iarnă a început cu anihilarea și renegarea sărbătoririi Crăciunului, regimul a tot încercat să eradichez acest eveniment din memoria și realitatea moldovenilor. Prin urmare, Crăciunul, Boboteaza sau Sfântul Vasile au fost scoase de pe lista sărbătorilor oficiale, rupându-se, astfel, firul firesc al sărbătorilor de iarnă. În primă etapă, în presă se publicau frecvent articole despre „esența reacționară a sărbătorii Crăciunului”, minimalizându-se astfel importanța sărbătorii în viața publică. Aceste articole au avut scopul atât de a deplasa accentele dinspre religie și sacralitate spre festivitate și profan, cât și de a goli de sens sărbătoarea în sine. Autorii excelau în declarații lașe de felul: „știința a dovedit că Isus Hristos nicicând n-a ființat, aceasta-i o personalitate născocită. Învățații au cercetat monumentele arheologice a acelei perioade, când după datina religioasă fiul lui Dumnezeu s-a născut, dar nimic despre asta n-a fost descoperit. Cum de n-au observat ei așa o personalitate ca Isus Hristos? Chiar și literatura pravoslavnică timpurie nimic n-a scris despre Isus Hristos. După cum se vede, ea de asemenea nu-l luase în seamă. Numele lui Isus Hristos s-a ivit în literatura creștină abia în secolele II–IV, dar talmăcirea era diferită” [15].

Dintr-odată, bucuria Nașterii lui Isus Hristos, sărbătorită de poporul nostru din generație în generație... se transformă într-o legendă fără sens, iar „cu numele lui Hristos ea (religia creștină – n.n) îndreptătea toate crimele claselor exploatoare inclusiv exploatarea muncitorilor. Aceasta-i proveniența și esența sărbătorii Nașterii lui Hristos...”. Mai mult, „în zilele de sărbători preoțimea îi povățuiește pe credincioși, că lipsurile în viața omenească de pe pământ sunt rezultatul păcatului, care pot fi ispășite numai pe calea îndeplinirii învățaturii lui Hristos [8, p. 4].

Figura 4. Secvențe din Malanca, „Literatura și arta” nr. 1 (1979), 1 ianuarie 1980 (legenda este preluată din ziar).

Pentru a deplasa accentele, puterea sovietică a încercat să instituie festivități și sărbători care să șteargă din memoria colectivă imaginea Crăciunului de altădată. Deși, ca formă și timp, manifestările respective veneau să întregască feeria sărbătorilor de iarnă, în esență ele erau depersonalizate și desacralizate, lipsite de substanța lor ontologică. În aceste circumstanțe, s-a făcut un transfer de importanță și semnificație, dinspre Crăciun spre Sărbătoarea de Anul Nou, relevant în acest sens fiind următorul pasaj: „Una dintre cele mai bogate și mai frumoase sărbători de iarnă, firește, este Anul Nou. La moldoveni această sărbătoare pe parcursul anilor a fost împodobită cu o sumedenie de obiceiuri și tradiții, care sunt adevărate perle ale creației populare. Minunate obiceiuri s-au încetățenit în satele din nordul Moldovei. Aici întâlnim diferite teatralizări, unde prin intermediul măștilor, costumele se vorbește despre succese, lacune, moravuri etc. E semnificativ faptul că la această sărbătoare satira nu înțepă otrăvitor, ci numai gădilă ușor” [16].

În presa sovietică moldovenească obiceiurile și tradițiile practicate în perioada sărbătorilor de iarnă sunt prezentate selectiv, prioritate având cele din seara de Anul Nou. „Dintre vechile datini populare, moștenite de moldoveni pentru acest moment calendaristic, sunt obiceiurile colindatului, uratului cu *Plugușorul*, *Plugul*, *Semănatul*, *Sorcova*; ale jocurilor celor deghizați în moși, demoni, animale totemice ș.a. De-a lungul secolelor ideologia religiei s-au străduit să acomodeze aceste obiceiuri dogmelor propagate de ei, reușind să includă pe ici-acolo câte un element convenabil – un „pruncuț” Hristos, de pildă, și o „maică-preacurată” în unele colinde, un „sfânt Vasile” în locul strămoșescului „badea” (bazileul greco-tragic, devenit Vasile) în „hăitura Plugului” [17]. Concluzia este pe măsura celor relatate: „pe lângă bogatele tradiții un loc de frunte

revine creațiilor teatrale noi. Printre ele se impun dramele *Partizanii*, *Kolhozul*, *Ceata lui Kotovschi*, *Malanca* – versiunea ce oglindește prietenia dintre popoarele Uniunii RSS, *Pacea*, *Preajina* etc.) [18] (foto 4).

Deși în unele articole dedicate sărbătorilor de iarnă se atestă și obiceiul colindatului, informațiile despre colinde sunt sumare și incomplete, în mare parte insistându-se pe ideea că acestea sunt în esență laice și că religia și le-a însușit ulterior. În condițiile în care tradițiile populare naționale erau respinse și etichetate ca fiind religioase și prin urmare „dăunătoare”, obiceiurile populare (colindul, cântecul de stea) cu conținut religios nu și-au găsit loc în paginile presei. Abia din 1986, în contextul mișcărilor de eliberare națională, în presa de la Chișinău [19; 20; 21], au început să apară și primele texte despre reluarea activă și valorificarea tradițiilor ce țin de sărbătorile creștine, acest fapt consemnând cea de-a treia etapă în reflectarea tradițiilor de iarnă, o încercare de reabilitarea a datinii străbune, care a continuat deja în toată amploarea după anii 1990 (foto 5).

Într-un articol publicat în revista „Femeia Moldovei”, autorul precizează: „colindele de asemenea fac parte din ansamblul de obiceiuri calendaristice de iarnă. Ele au un răsunset mare în inimile plugarilor. Colinda, se presupune, că ar proveni de la cuvântul latin „calendae” – calendar, adică poezie calendaristică. Majoritatea colindelor sunt de origine laică. Mai târziu religia a reușit să infiltreze ideile sale mistice în unele colinde. Colindele laice sunt originale ca muzică, melodioase. S-au înregistrat multe colinde de flăcău, de fată mare. E impunătoare, mai ales, colinda pentru fată: Icea, iceda, după deal,/ Florile dalbe,/Cresc doi brazi mari și rotați,/ Florile dalbe,/ Iar mai jos de rămurele,/ Florile dalbe,/ Cântă două păsărele,/ Florile dalbe/ Pentru-al nostru trai frumos,/ Florile dalbe,/ Alta cântă glas subțire,/Florile dalbe/ Pentru a noastră

Figura 5. Cu plugușorul la Borogani, „Viața satului”, nr. 156 (5457) din 31 decembrie 1988 (legenda este preluată din ziar).

fericire/ Florile dalbe/ La tulpina acestor brazi/ Florile dalbe/ Este un leagăn de mătase,/ Florile dalbe/ Dar în leagăn cine șade/ Florile dalbe./Tot Ileana cea frumoasă/ Florile dalbe,/ Șade la gherghef și coasă/ Florile dalbe,/ Ea să fie sănătoasă/ Florile dalbe,/ Și cu frați și cu surori,/ Florile dalbe,/ Și cu dragii părințiori/ La anul și la mulți ani!” [22, p. 7-8]. De menționat că din textul original al colindei au fost excluse elementele creștine, care anunțau bucuria nașterii lui Hristos, ea fiind astfel desacralizată și secătuită de semnificație. Precizăm că până la sfârșitul anilor 1980 aceasta a fost singura colindă publicată în presa scrisă din RSSM.

Locul lui Moș Crăciun a fost luat de Moș Gerilă, care nu mai venea în noaptea de Crăciun, ci în noaptea de Anul Nou, solia unei sărbători profane: „Lerulei ler/ pe un pui de ger/ Pe la miez de noapte,/ Când stelele-s coapte/ și se împart colacii, /Pe când munca face,/ când nu pică-n gură/ mere și friptură,/Când vrea ceasul vremii/ Anul Nou să-l cheme,/Moșul c-a venit/ Mări și a vestit/ Moșul Moș Gerilă/ Și vântul Buzilă- /Și-a scos câte-o vorbă / Pentru voi din torbă -/ Vorbă deocheată/ Ian vă faceți roată – Roata măi!” [23, p. 2].

Festivitățile și atracțiile pentru copii, organizate în piața capitalei, în jurul bradului, aveau și ele menirea de a neglija Crăciunul. Anume de Anul Nou în piață erau invitați să evolueze cete din toate zonele Moldovei. O linie de discontinuitate în promovarea noilor „Plugușoare” și urări pornește de la faptul că nu se ține cont de sensul lor primar, de rostul pe care-l aveau în viața colectivității. Multe dintre ele sunt scoase din contextul inițial și reorganizate în corelație cu mesajele ideologice, atribuindu-li-se conotații false, lipsite de conținut. Înșușirea lor de către societate este una mecanică, condiționată de frică și sistem.

Confruntând informațiile din presă cu studiile de specialitate, relevăm deosebiri esențiale între tex-

tul/structura obiceiului prezentat și obiceiul autentic. Substratul mitico-religios al obiceiurilor tradiționale de iarnă este lichidat, iar textele sunt puternic ideologizate și folclorizate. Multe dintre ele erau scrise de activiști culturali, poeți și scriitori afiliați regimului.

În aceeași ordine de idei, etnologul francez, Jean Cuisinier, în demersul său hermeneutic *Tradiția populară*, constata faptul că folclorismul era unul dintre elementele reformării comuniste controlate: „trebuia creată o cultură de masă și în acest sens trebuia mobilizată tradiția populară, de fapt vechea cultură țărănească. Dar nu se puteau reține toate trăsăturile acestei culturi, întrucât concomitent se încerca eradicarea bazelor ei. Din tradiția populară nu erau reținute decât aspectele care o făceau atractivă, trăsăturile care erau ușor de apreciat de orice public și capabile să-i distreze pe membrii unei societăți în curs de urbanizare și de industrializare, dintre care mulți rămăseseră aproape de originea lor țărănească” [24, p. 92]. Afirmarea folclorismului în spațiul sovietic s-a materializat ca o transpunere a tradiției populare ce deținea mai multe practici de implementare și avea la bază reproducerea actelor prescrise prin cutumă în afara contextului local originar; imitarea motivelor proprii culturii populare și încorporarea lor prin joc sau modă în cultura altei clase sociale; crearea tuturor elementelor unui folclor în afara oricărei tradiții cunoscute [24, p. 95].

În acest context, noile versiuni își pierd din caracterul național tradițional și capătă o încărcătură cu un conținut progresist care trebuia să reflecte realizările și succesele regimului. Vom prezenta doar un exemplu în acest sens, menționând că astfel de texte se publicau în fiecare an, în toate ziarele și revistele din țară. „Aho, aho, plugari fărtați,/ Stați puțin și nu mânați,/ Să spun câteva cuvinte,/ Ca să le luați aminte:/ Iată timpul a sosit,/ Noi brăzdatul am pornit/ Nu cu plugul ruginit/

Cu grindei din lemn cioplit,/ Trag cu greu de cai cu boi,/ Cum a fost cândva la noi – / Avem plug cu cinci brăzdare,/ Tras de tractor până în zare,/ Și nu scurmă ca atunci/ Dar răstoarnă brazde-adânci,/ Că de le-ar vedea străbunii/ S-ar cruci de-așa minune/ Și ar socoti, că noi/ Am ajuns „veacul de-apoi”/ Dar străbunii să-i lăsăm/ Și-n tractor să îndemnăm/ Deci mai dați-i zor, flăcăi,/ După datină strigați: hăi”/ -Hăi, hăi!!/ Bună vreme, gospodari,/ Nu vă mai zic „boieri mari”/ Căci boierii ni s-au dus/ Undeva înspre apus/ Și-apoi lasă-i să apună,/ Că cu ei n-am dus-o bună –/ Le robeam, îi argățeam/ Și tot noi cei răi eram,/ Că din proști și din dovleci/ Nu ne mai scoteau în veci,/ Și din munca ci-o făceam,/ Cu nimic nu ne-alegeam,/ Fiindcă toți ne înșelau/ Toți ca unul ne prădau,/ Bine c-am scăpat de ei/ Mai mânați, măi!/ Hăi, hăi!!” [25, p. 2; 4].

Același destin l-au împărtășit jocurile dramatice, cu măști și animale, care au fost desecate de rostul lor inițial, de formulele și ritualurile magice și „îmbogățite cu multe elemente de educație militară și patriotică” [17, p. 4]. Tinerii care merg de la casa la casa „proslăvesc istoria vremurilor noastre și a celor ce vin”. Astfel, obiceiurile tradiționale de iarnă, distorsionate ca mesaj și formă, sunt transformate în elemente de propagandă și „educație ideologică”. Mai mult chiar, „secțiunile de cultură, organizațiile obștești sunt chemate să susțină și să propage aceste perle folclorice legate de sărbătorirea Anului Nou. Totodată, se cere ca în raioane să se organizeze mai multe seminare referitoare la sărbători, tradiții și obiceiuri, care sunt foarte necesare în viața spirituală a oamenilor. Astfel, ca la sărbătoarea de Anul Nou, paralel cu tradițiile din trecut să-și găsească calea și tradițiile mai noi, care oglindesc prietenia dintre popoare, educația militară și patriotică. La popularizarea acestui nesecat tezaur al artei populare moldovenești e necesar să se manifeste o atitudine plină de grijă și răspundere, pentru ca din el să se păstreze și să răsune la sărbătorile noastre de azi tot ce e mai prețios, mai autentic și mai de folos. Pentru că forța influenței lui educative, eficiența lui în cauza de înnoibilare a sufletului omenesc și pitorescul întregii atmosfere a acestor reprezentanții sunt de netăgăduit” [17].

În urma analizei efectuate, putem constata că de-a lungul timpului, în dezideratele ideologiei sale, regimul totalitar comunist a dus o campanie constantă de denigrare și distorsionare a valorilor creștine și a simbolurilor tradiționale românești din structura obiceiurilor calendaristice de iarnă. Presa scrisă a contribuit într-un mod pervers la mediatizarea și încetățenirea noilor concepte de promovare a obiceiurilor și tradițiilor de iarnă. Scenariile și teatralizările promovate intens în societatea postbelică aveau ca scop deplasarea centrului de importanță dinspre Crăciun spre Anul Nou și Revelion.

BIBLIOGRAFIE

1. Știuca V. Calea noilor tradiții. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1973. 85 p.
2. Glassie H. Material Culture, Indiana University Press, Bloomington and Indianapolis. 1999. 413 p.
3. Literatura și arta Moldovei. Enciclopedie. Redacția principală a Enciclopediei sovietice moldovenești. Chișinău, 1986. 508 p.
4. De ridicat rolul gazetelor raionale. Articol de fond. În: Moldova socialistă, nr. 76 (5118), 16 aprilie 1950, p. 1.
5. Cuzîmici F. Caracterul de clasă al sărbătorii Crăciunului. În: Moldova socialistă, nr. 112 (4894) din 7 iunie, 1949;
6. Medvedev M. Conținutul reacționar al legendei despre nașterea lui Hristos. În: Moldova Socialistă. nr. 74 (5955), 1953, p. 4.
7. Simionov A. Caracterul de clasă al sărbătoririi Crăciunului. În: Moldova Socialistă, nr. 4 (5885), 6 ianuarie 1953, p. 4.
8. Omelciuc F., candidat în științe istorice. Sărbătoarea Nașterii lui Hristos. În: Cuvântul comunist, nr. 2 (1982), 4 ianuarie 1969.
9. Plugușor din Sadaclia. În: Femeia Moldovei, nr. 12, 1969, p. 2-3.
10. Proca I. Plugușorul. În: Femeia Moldovei, nr. 12, 1976.
11. Sobișchi Ludmila. Măștile – o explozie de fantezie. În: Femeia Moldovei, nr. 12, 1976.
12. Nistoreanu Vl. Cu '79 prin Chișinău. În: Femeia Moldovei, nr. 12, 1978.
13. Donos A. Semănătorii. În: Femeia Moldovei, nr. 1, 1981.
14. Gujel A. Suflarea lerului. În: Moldova, nr. 12, 1972.
15. Spătaru G. Drama populară – colorit național și internațional. În: Moldova, nr. 12, 1975.
16. Caracterul de clasă al sărbătoririi Crăciunului. În: Moldova Socialistă, nr. 227 (7639), 1953, p. 4.
17. Obiceiuri și tradiții. În: Moldova Socialistă, nr. 1 (14009), 1 ianuarie 1979, p. 4.
18. Cîrîmpei V. Sărbătoarea „La mulți ani”. În: Viața satului, nr. 150 (5451), 17 decembrie 1988.
19. Spătaru G. Obiceiuri și tradiții de Anul Nou. În: Moldova Socialistă, nr. 300 (15519), 30 decembrie 1984, p. 4.
20. Băieșu N. Colinda: specie a creației poetice orale. În: Literatura și arta, 20 februarie 1986.
21. Băieșu N. Primiți colindătorii. În: Literatura și arta, 1 ianuarie 1988.
22. Popovici C., Băieșu N., Botezatu G., Hîncu A., Gavrilov A., Pavel V. Să ne întoarcem la sărbătorile străbune. În: Moldova socialistă, nr. 248 (17457), 28 iunie 1990.
23. Hropotinschi A. Unele obiceiuri de Anul Nou. În: Femeia Moldovei, nr. 12, decembrie 1967, p. 7-8.
24. Plugușorul lui Moș Gerilă. În: Moldova Socialistă, nr. 1(8024), 1 ianuarie 1960, p. 2.
25. Cuisenier J. Tradiția populară. Traducere de Nora Reboreanu Sava. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2005.
26. Plugușorul. În: Moldova Socialistă, 1 ianuarie 1967, p. 2, 4.